

GLOBALNOŚĆ Z PERSPEKTYWY PÓŁNOCNEJ. NORDYCKI MODEL SPOŁECZEŃSTWA OPARTEGO NA WIEDZY

Globalizacja, globalny, czy zglobalizowany to terminy powszechnie występujące w nordyckim dyskursie nie tylko naukowym, lecz także społecznym, prowadzonym w przestrzeni wykraczającej daleko poza ramy akademickie. Niejednakowo owe terminy bywają definiowane, niejednakowo rozumiane i stosowane, zależąc w dużej mierze od tego, kto z nich czyni użytek oraz w jakim celu umieszcza je w wypowiedzi. Zawężając tytułowe zagadnienie do sfery naukowej i przestrzeni naukowego dyskursu należy zaznaczyć, że początkowa niejasność desygnatów szeroko pojmowanej „globalności”, zanika, ulegając konkretyzacji i koniecznemu uszczegółowieniu. Jest to zrozumiałym wymogiem każdej rzeczowej dyskusji. W nordyckich tekstach specjalistycznych terminologia związana z globalnością odnosi się w głównej mierze do nowoczesności, konkurencyjności oraz wiedzy. Na przykładzie wybranych, tylko niektórych — z konieczności ograniczeń edycyjnych tego artykułu — kwestii, zostanie ukazany sposób podejścia do problemów konotowanych z tytułowym hasłem.

Kraje nordyckie: Dania, Finlandia, Szwecja, Norwegia oraz Islandia od blisko 60 lat tworzą wspólny obszar określany w tamtejszych językach terminem NORDEN. Celem zawartego w 1952 roku porozumienia było, i nadal pozostaje, nawiązywanie oraz rozwijanie wielowymiarowej współpracy prowadzącej do harmonizacji rynków narodowych, funkcjonujących w obrębie szerszych struktur, wyznaczanych w pierwszej kolejności przez obszar północny, dalej europejski i wreszcie światowy. Wspomniana harmonizacja odnosi się do odpowiedniej konstrukcji przestrzeni politycznej, gospodarczej, społecznej i kulturalnej, tak aby każdy z krajów nordyckich mógł sprostać wyzwaniom stawianym przez rzeczywistość — coraz bardziej zależną od globalnych aktorów i procesów.

W nordyckiej koncepcji pojmowania procesów globalizacyjnych wyraźnie obecna jest myśl odnosząca się do sposobów szeroko rozumianego kształcenia oraz formowania strategii edukacyjnej. Nauka, wiedza i poznanie stanowią bowiem ważny składnik budowania

społeczeństwa zdolnego efektywnie działać w warunkach wysokiej konkurencji; społeczeństwa przygotowanego do sprawnego funkcjonowania w nowoczesnym świecie, w którym zmiany postępują coraz szybciej (Nordiska Ministerrådet, 2009, 767).

Strategie budowania konkurencyjności krajów nordyckich zawierają się w następujących hasłach: 1) NORDEN jako obszar innowacyjności i centrum przemysłu kreatywnego, 2) eliminacja barier skorelowanych z ruchem międzygranicznym, 3) realizacja założeń państwa dobrobytu, 4) ochrona zdrowia jako istotny element w koncepcji państwa dobrobytu oraz 5) szkolnictwo wyższe.

Przyjrzyjmy się zatem, jak wygląda koncepcja oraz realizacja wyżej wymienionych strategii, tworzących zespół mechanizmów, dzięki którym kraje nordyckie zaliczane są do światowej czołówki, jeśli idzie o standard życia, przejrzystość instytucjonalną (rozumianą jako brak korupcji) czy innowacyjność¹.

NORDEN JAKO OBSZAR INNOWACYJNOŚCI I CENTRUM PRZEMYSŁU KREATYWNEGO

Koncepcja krajów nordyckich jako obszaru innowacyjności, postępu i kreatywności zrodziła się już w ubiegłym stuleciu, a ściślej w momencie powołania do życia wspólnych instytucji do spraw współpracy, powstałych na mocy porozumienia helsińskiego z 1962 roku (www.norden.org/grundavtal). Idea kooperacji obejmująca różne wymiary życia: polityczny, gospodarczy, kulturalny i naukowy jest konsekwentnie realizowana do dziś.

W sferze naukowo-badawczej instytucją odpowiedzialną za tworzenie wspólnego rynku wiedzy została Nordycka Rada Ministrów ds. kształcenia i nauki (MR-U, Nordiska ministerrådet för utbildning och forskning). Rada Ministrów posiada obecnie do swojej dyspozycji szereg podmiotów zaangażowanych w wyżej wymieniony projekt, działających na wszystkich poziomach rynków narodowych: państwowym, regionalnym i lokalnym. Jedną z takich instytucji stała się pannordycka grupa robocza KreaNord, powołana w 2008 roku. Jest organem koordynującym pracę zespołów narodowych, w skład których wchodzi konsorcja naukowo-badawcze z poszczególnych krajów członkowskich

¹ W raportach i opracowaniach instytucji takich jak ONZ, OECD czy Bank Światowy wymienione państwa znajdują się w ścisłej czołówce, jeśli idzie o wskaźnik rozwoju społecznego (Human Development Index).

(www.kreanord.org). Punkt ciężkości położono na trzy sektory aktywności: gospodarczy, kulturalny i kreatywny. W przypadku tego ostatniego, chodzi o wytwarzanie innowacyjnych rozwiązań na potrzeby rynków rodzimych oraz odbiorców zewnętrznych (spoza krajów nordyckich). Dotyczy to zwłaszcza wysokich technologii znajdujących zastosowanie w ochronie środowiska naturalnego, telekomunikacji, budownictwie (m.in. tzw. *passive housing*) czy produkcji energii z alternatywnych źródeł. Priorytetowym obszarem tematycznym dla KreaNord na lata 2010-2013 został projekt zatytułowany „kultura i kreatywność”. Pod takim hasłem grupa wprowadza na rynek międzynarodowy podmioty gospodarcze pochodzące z krajów członkowskich, aktywne w sektorach zajmujących się wytwarzaniem szeroko rozumianych dóbr kultury: filmu, literatury, muzyki, sztuki etc. Stanowi to jedną z form promocji całego obszaru NORDEN na rynku światowym. Podobna forma promocji koordynowana przez wspomniany podmiot miała miejsce podczas wystawy światowej Expo w Szanghaju w 2010, kiedy w pawilonach narodowych eksponowane były także dobra kulturowe z zakresu m.in. sztuki użytkowej czy architektury. KreaNord ponadto ściśle współpracuje z Organizacją Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) w kwestii ochrony praw autorskich dotyczących dóbr intelektualnych.

Inną branżą, której nordycka grupa robocza poświęciła znaczną część uwagi i finansów na zagraniczną promocję, jest przemysł gier komputerowych². Program wspierający światowe urynkwienie tego typu produktów został wpisany jako jeden z elementów strategii uczynienia krajów nordyckich aktywnym uczestnikiem, a więc współkształtującym, procesy zachodzące w skali światowej. Globalny rynek odbiorców tego typu produktów ze swoim potencjałem nabywczym i chłonnością stanowi niezwykle atrakcyjną przestrzeń nie tylko w kwestii dochodowej, lecz także marketingowej *sensu stricto*³.

Kolejnym obszarem, któremu działalność promocyjną poświęca KreaNord, jest przedsiębiorczość zachodząca szczególnie w skali mikro, małej i średniej. Podmioty tego typu, aktywne w sektorze produkcji i usług świadczonych na potrzeby przemysłu kultury

² Na działalność promocyjną grupa przeznaczająca corocznie kwotę 1 mln koron duńskich. (Gwoli wyjaśnienia: rozliczenia pomiędzy poszczególnymi krajami nordyckimi prowadzone są w walucie duńskiej. Z kolei językiem, w którym najczęściej prowadzony jest dyskurs na forum nordyckim jest język szwedzki.)

³ Chodzi tu o promocję poszczególnych krajów nordyckich. Wraz z produktem do rąk odbiorcy trafia idea, wartość, koncepcja etc, reprezentująca szerszy zbiór, jakim jest kultura, w tym przypadku kultury poszczególnych krajów nordyckich.

stanowią grupę objętą patronażem pannordyckiego zespołu ekspertów. Podobnie jak w poprzednich, tak i w tym przypadku, uznaje się niebagatelny potencjał małych firm w kreowaniu, upowszechnianiu i umacnianiu pozytywnego wizerunku krajów nordyckich na arenie międzynarodowej. Nie powinien dziwić ten fakt, bowiem jak się okazuje, drobna przedsiębiorczość, niezależnie od sektora, w którym działa, stanowi istotny filar każdej gospodarki funkcjonującej na zasadach wolnorynkowych.

Opisując wspomnianą grupę roboczą warto wymienić jeszcze jedną sferę działalności gospodarczej wpływającą na: z jednej strony — obecność podmiotów nordyckich na rynku globalnym, z drugiej strony — na sposób czynienia ich konkurencyjnymi w stosunku do innych im podobnych. Otóż, nie bez znaczenia pozostaje strategia finansowania rozwoju przedsiębiorstw, zwłaszcza prywatnych. KreaNord pełni rolę pośrednika w pozyskiwaniu źródeł dofinansowania podmiotów aktywnych w branżach związanych z nowymi technologiami. Tym samym dostarcza rodzimym przedsiębiorstwom możliwości zbudowania odpowiedniego zaplecza finansowo-strukturalnego dla inicjatyw podnoszących walor nordyckich dóbr i usług adresowanych na rynek globalny.

Powołanie pannordyckiej grupy roboczej jako instytucji parasolowej dla narodowych inicjatyw mających na celu wzmacnianie przedsiębiorczości, kreatywności i obecności firm nordyckich na rynku międzynarodowym spotkało się z dużym zainteresowaniem ze strony rodzimych podmiotów. Wykazało tym samym, jak bardzo tego typu instytucja jest potrzebna - instytucja łącząca ponad granicami pojedyncze wysiłki w jeden wspólny zbiorowy. Tego typu strategia, oparta na wewnętrznej kooperacji, wydaje się jak najbardziej zasadna w warunkach coraz bardziej zdynamizowanego rynku światowego.

ELIMINACJA BARIER SKORELOWANYCH Z RUCHEM MIĘDZYGRANICZNYM

Działanie ponad granicami, jak daje się zauważyć, jest cechą charakterystyczną wewnątrz-nordyckiej koncepcji współpracy. Z tego powodu, istotnym założeniem w pogłębianiu współpracy stało się niwelowanie przeszkód, które wpływać mogą negatywnie na mobilność zarówno osób fizycznych, przedsiębiorstw oraz towarów i usług. Utworzone w 2008 roku Forum ds. płynności ruchu granicznego (GF)⁴ ma na celu badanie, monitorowanie i rekomendowanie rozwiązań służących usprawnieniu transferu doty-

⁴ *Gränshinderforum* (GF), dosłownie: Forum ds. przeszkód granicznych; tłumaczenie własne autorki.

czego „czterech wolności” gospodarczych: pracy (siła robocza), kapitału, towarów i usług (www.nordicinnovation.org/granshinderforum). Specjalne podzespoły eksperckie, aktywne w poszczególnych krajach nordyckich, dostarczają szczegółowych danych do biura Forum. Na podstawie informacji z pięciu rynków należących do NORDEN, powstają opracowania, raporty i analizy, z których ostatecznie formułowane są zalecenia dla całego rynku wspólnotowego (tu: nordyckiego). Zalecenia dotyczą nie tylko regulacji prawnych wymagających modyfikacji, lecz także zwyczajów, lub innymi słowy, praktyk obecnych w ruchu transgranicznym. Przykładowymi polami do wersyfikacji i zmiany prawnej, instytucjonalnej i zwyczajowej są wg ekspertów z Forum sposoby zbywania materiałów wtórnych (tzw. recykling opakowań szklanych, kartonowych i plastikowych), niejednakowy *modus operandi* implementacji dyrektyw unijnych przez Danię, Szwecję i Finlandię czy potrzeba zharmonizowania praktyk administracyjnych dotyczących rejestracji zagranicznych pracowników⁵.

Forum jako instytucja monitorująca i doradcza spełnia bardzo ważną funkcję będąc bezpośrednim partnerem w rozmowach z najwyższymi przedstawicielami rządów poszczególnych krajów stowarzyszonych, odpowiedzialnymi za sprawy transportu. Dzieje się to za pośrednictwem kilkusobowych grup eksperckich mających do swojej dyspozycji zespoły naukowo-badawcze przygotowujące raporty częściowe, które w ostatecznej wersji podlegają scaleniu w jeden wspólny dokument, dotyczący konkretnego problemu. Należy podkreślić istotną rolę ośrodków uniwersyteckich i instytucji badawczych, które angażowane są do tej pracy. W tym przypadku, podobnie jak w wielu innych, kompetencje zaan-

⁵ Recykling materiałów wtórnych jest powszechny w krajach nordyckich i równie powszechnie stosowany zarówno przez prywatne podmioty, jak i instytucje — prywatne i państwowe. Niejednakowy natomiast pozostaje sposób nanoszenia opłat za towary oddawane do recyklingu; podobnie niejednakowe jest gratyfikowanie za oddane do skupu butelki czy makulaturę. Te właśnie różnice, zwłaszcza na terenach przygranicznych stwarzają okoliczności do zbędnej, z perspektywy państwa, alokacji surowców wtórnych. W przypadku implementacji dyrektyw unijnych, rzecz wydaje się jeszcze bardziej skomplikowana od poprzedniej, bowiem dotyczy w pierwszej kolejności trzech krajów: Danii, Szwecji i Finlandii, lecz pozostających w ścisłej współpracy regionalnej z dwoma innymi: Norwegią i Islandią, które członkami UE nie są. Z kolei potrzeba harmonizacji praktyk administracyjnych dotyczących zagranicznych pracowników najbardziej widoczna jest w przypadku Szwecji i Danii, które są największymi odbiorcami zagranicznej siły roboczej. *Casus* Danii jest o tyle ciekawy, że spory odsetek dawnych mieszkańców Kopenhagi przesiedlił się z powodów ekonomicznych do pobliskiego szwedzkiego Malmö, nadal pracując w stolicy Danii.

gażowanych osób stanowią podstawowe i główne kryterium doboru pracowników — członków tzw. zespołów *think-tank*.

REALIZACJA ZAŁOŻEŃ PAŃSTWA DOBROBYTU

Kraje nordyckie od wielu lat pozostają w ścisłej światowej czołówce, jeśli idzie o realizację standardów wyznaczonych przez model państwa dobrobytu. Według ONZ, OECD i Banku Światowego Finlandia, Szwecja, Norwegia, Dania oraz Islandia stanowią przykład przestrzeni społeczno-politycznej i gospodarczej zapewniającej jej mieszkańcom bardzo wysoki standard życia. Wymienione państwa reprezentują jednocześnie bardziej socjaldemokratyczny niż kapitalistyczny model *welfare state*, który w każdym z nich przyjmuje odpowiednio dostosowany wariant (Human Development Index 2010).

Modele państwa opiekuńczego konsekwentnie realizowane od drugiej połowy XX wieku stały się powodem dumy rodzimych polityków, zwracając uwagę zewnętrznych obserwatorów na skuteczność nordyckich rozwiązań w kształtowaniu ładu społecznego. Wysoki wskaźnik rozwoju społecznego i skorelowany z nim wysoki poziom stopy życiowej mieszkańców pięciu krajów, nie koresponduje jednakowoż ze zjawiskami zdecydowanie negatywnymi, a jednak obecnymi w nordyckiej przestrzeni. Chodzi o etnicyzację i marginalizację oraz utrwalane tym sposobem podziały na „trzon” społeczeństwa oraz jego peryferia, przypisane nieautochtonom, imigrantom i ich dzieciom (Ålund, 1985). Przestrzenia, w której tę dychotomię można dostrzec, jest rynek pracy, dostarczający — gdy podda się go wnikliwej analizie — gorzkich refleksji. Gorzkich o tyle, że to właśnie rynek zdaniem np. neoliberalistów winien stanowić płaszczyznę integracji i równego dostępu do dóbr. Jak pisze Gøsta Esping-Andersen w *The Three Worlds of Welfare Capitalism*, to właśnie rynek w ujęciu ekonomii neoklasycznej stanowi podstawowy mechanizm likwidujący rozwarstwienie społeczne, nierówności i znoszący przywileje społeczne (Esping-Andersen, 1990, 47-66).

Zmiany ekonomiczne i polityczne ostatniej dekady XX wieku przyniosły, jako jedną z konsekwencji, szereg zmian odczuwalnych obecnie w różnych wymiarach życia zbiorowego. Ekonomiczny niedostatek, którego większość krajów nordyckich przez długie wieki doświadczała, w drugiej połowie minionego stulecia został skutecznie zredukowany, m.in. dzięki ruchom migracyjnym, sprawnemu zarządzaniu finansami państwa oraz przyjętym koncepcjom ładu gospodarczego. Jednak, jak się okazuje, po blisko 40 latach budowania

państwa dobrobytu na tym względnie jednorodnym, dostatnim obrazie powoli zaczęły pojawiać się rysy i pęknięcia. W strefie ryzyka utraty dostępu do pełni dóbr materialnych i symbolicznych, znaleźli się w pierwszej kolejności imigranci, młodzież o pozaskandynawskim i pozaeuropejskim rodowodzie, a także część osób w wieku poprodukcyjnym.

Okazuje się, że nawet w tak dostatnich gospodarkach mają miejsca zjawiska marginalizowania czy przesuwania na społeczne peryferia tych jednostek, które z różnych powodów nie potrafią sprostać wymogom współczesności. Zresztą podobne tendencje możemy zaobserwować w obrębie Unii Europejskiej. Pierre Bourdieu w publikacji *Misère du monde* wskazuje na różnorodność form, jakie może przybierać owa marginalizacja: tworzenie i umacnianie tzw. gett zawodowych, z nisko płatnymi profesjami, o słabym zabezpieczeniu socjalnym na wypadek utraty pracy, wzrastających kosztach kształcenia ponadpodstawowego, segmentacji miast na lepsze i gorsze kwartały, czy wprowadzanie lub podtrzymywanie atmosfery niepokoju, a nawet lęku, wobec wyzwań codzienności (Bourdieu 1993; Bourdieu 2002). Marginalizacja pociąga za sobą zatem polaryzację o tyle niebezpieczną, że dzielącą społeczeństwo na grupę/grupy w pełni uprawnionych do korzystania z dobrodziejstw państwa dobrobytu oraz grupę/grupy z limitowanym dostępem do dóbr materialnych i symbolicznych. Taki stan rzeczy prowadzi do wykształcenia odmiennych typów „obywatelstwa”, rozumianego raz jako pełne uczestnictwo z należnymi prawami i obowiązkami w życiu społecznym, gospodarczym i politycznym, w innym przypadku — jako niepełna obecność jednostki w tych trzech sferach. Jak podkreśla francuski socjolog Loïc Wacquant, stan ów nie jest dawną systemową pozostałością, lecz efektem zupełnie współczesnych działań prowadzonych na polu ekonomiczno-politycznym (Wacquant, 1996, 121-139). Współcześni „nowi” wykluczeni stanowią istotny element rynku opartego na neoliberalnych założeniach, gdzie zdolność jednostki do szybkich modyfikacji, a często też i całkowitej zmiany profilu zawodowego, ciągłego doksztalcania i doszkalania, jest warunkiem *sine qua non* korzystania z dobrobytu. Nie wszyscy potrafią nadążyć za wysokim tempem zmian i sprostać narzuconym zasadom.

Wobec powyższego jednym z kluczowych dziś wyzwań dla nordyckiego modelu państwa dobrobytu jest wyeliminowanie lub możliwie największe zredukowanie obszarów, w których zachodzić może marginalizacja, gettoizacja czy społeczne wykluczenie. Zdaniem nordyckich ekspertów jest to realne przy powszechnej wiedzy o istnieniu takiego

zagrożenia oraz powszechnej świadomości, będącej pochodną odpowiedniej edukacji, o mechanizmach i warunkach, które prowadzą do społecznego rozwarstwiania i stygmatyzacji.

OCHRONA ZDROWIA JAKO ISTOTNY ELEMENT W KONCEPCJI PAŃSTWA DOBROBYTU

Zgodnie z definicją zdrowia podawaną za Światową Organizacją Zdrowia (WHO) zdrowie to stan pełnej dyspozycji psychicznej, fizycznej i społecznej, jaką jednostka odczuwa i deklaruje. Zdrowie zatem to nie tylko obiektywnie, biomedycznie stwierdzona nieobecność choroby czy upośledzenia, ale także odczuwana przez jednostkę i jej otoczenie zdolność do pełnego funkcjonowania. Ujęcie holistyczne istoty ludzkiej, akcentujące pierwiastek humanistyczny, skutkuje takim właśnie podejściem do fenomenu zdrowia, zarówno w przypadku jednostki, jak i całego społeczeństwa. Zdrowie publiczne, będące niejako wypadkową ogólnego stanu zdrowia wszystkich jednostek tworzących zbiorowość, staje się tym samym obszarem wymagającym przemyślanych i dobrze opracowanych programów stymulujących oraz wspierających tworzenie warunków pozwalających wszystkim jednostkom na pielęgnowanie i utrzymanie zdrowia (WHO, 1998; WHO, 2002)⁶.

Badacze zajmujący się kwestią zdrowia na poziomie jednostkowym wyodrębnili zbiór sześciu głównych czynników wpływających na ogólny stan zdrowia człowieka. Są nimi: fizyczne i psychiczne bezpieczeństwo (lub jego brak), deklarowana przez jednostkę i przypisywana jej przez grupę tożsamość, pełnione role społeczne, poczucie sprawiedliwości lub jego brak, korzystanie ze świadczeń służby zdrowia, więź rodzinna, grupowa i społeczna, postrzeganie sensu własnej egzystencji i sensu działania (Stokols, 1992, 6-22; Darvishpour, 2004; Szreter, 2004, 650-667). W krajach NORDEN powszechnie uznaje się, że wspieranie i promowanie zdrowia jednostkowego i zbiorowego wymaga nie tylko respektowania wymienionych wcześniej zasad lecz ponadto prowadzenia powiązanych ze sobą działań, tworzących spójną strategię, na którą składają się: efektywna polityka prozdrowotna, kreowanie odpowiedniej infrastruktury do pielęgnacji zdrowia, prowadzenie

⁶ Światowa Organizacja Zdrowia podczas międzynarodowej konferencji poświęconej ochronie zdrowia w 1986 roku w Ottawie określiła warunki, które sprzyjają zachowaniu zdrowia. Sprecyzowano je następująco: pokój i bezpieczeństwo, dom (w sensie dachu nad głową), dostęp do pożywienia i wody, dostęp do edukacji, regularny dochód, zbalansowany ekosystem, zrównoważone korzystanie z zasobów naturalnych, sprawiedliwość społeczna, respektowanie praw człowieka oraz równouprawnienie.

kampanii społecznych wspierających zdrowy tryb życia, zwiększenie społecznego zaangażowania w ochronę zdrowia oraz właściwa edukacja w zakresie ochrony zdrowia. Co warto zaznaczyć, skuteczność wspomnianych przedsięwzięć wzrasta wprost proporcjonalnie do stopnia kooperacji podmiotów zaangażowanych w realizację poszczególnych części strategii. Im lepsza komunikacja, częstsza wymiana informacji, uwag oraz spostrzeżeń, tym efektywniejsze kreowanie korzystnych warunków do ochrony i pielęgnacji zdrowia, zarówno w wymiarze indywidualnym, jak i ogólnospołecznym (Lindencrona, 2006). Podążając tym tokiem rozumowania w 2010 roku, kraje nordyckie ogłosiły przyjęcie wspólnego programu ochrony zdrowia, obejmującego monitoring publicznego stanu zdrowia i wypracowanie tzw. “dobrych praktyk” służących protekcji zdrowia. Całość działań obejmuje tak istotne obszary problematyczne jak: prawidłowe odżywianie, nawyki żywieniowe ludności, produkcję żywności i higienę (psychiczną i fizyczną) miejsca pracy czy integrację społeczną oraz kontrolę napływu fal imigracyjnych. Warto zwrócić uwagę zwłaszcza na ostatni z wymienionych elementów — kontrolę napływu imigrantów. Powstaje pytanie: w jaki sposób akurat ten aspekt miałby oddziaływać na zdrowie publiczne? Otóż, zdaniem nordyckich ekspertów stan zdrowia imigrantów nierzadko pozostaje poniżej poziomu określanego jako prawidłowy. Pogorszony stan zdrowia (fizycznego czy psychicznego) upośledza proces integracyjny jednostki napływowej ze społeczeństwem przyjmującym, a tym samym wpływa na stan spójności całego społeczeństwa. Nie trzeba dodawać, że brak wewnętrznej integracji prowadzi do wielu problemów natury społecznej, ekonomicznej czy politycznej. Przypadek Francji czy Republiki Federalnej Niemiec jest tutaj dostatecznym przykładem⁷.

SKOLNICTWO WYŻSZE

W 2007 roku, w fińskim Punkaharju miało miejsce spotkanie premierów krajów stowarzyszonych w NORDEN. Tematem pogłębionych dyskusji było szkolnictwo wyższe, a ściślej nowy jego model. Koncepcja zmodyfikowania dotychczasowego trybu kształcenia na poziomie wyższym zrodziła się z idei harmonizacji rynku, w tym także usług edukacyj-

⁷ Francja, Niemcy oraz Wielka Brytania przez kilka dekad starały się realizować politykę wielokulturowości, wynikającą ze stanu kulturowego, etnicznego czy religijnego zróżnicowania tych społeczeństw ukształtowanych przez imigrację. Jak się okazuje, modele wielokulturowości realizowane w tych krajach, a mające służyć społecznej integracji, zawiodły.

nych. Ponadto, jak zauważyli obradujący uczestnicy, harmonizacja sprzyja wypracowaniu najlepszych praktyk nowoczesnego kształcenia; kształcenia, które będzie odpowiadało na potrzeby rynku, będzie konkurencyjne w stosunku do innych pozanordyckich modeli oraz będzie oznaką najwyższej jakości. Wymienione cechy mają zapewnić atrakcyjność nordyckich uniwersytetów z jednej strony dla rodzimych studentów, z drugiej zaś, dla potencjalnych odbiorców z zagranicy. Szeroka sieć nordyckich uczelni ma kształcić absolwentów, dostarczając im wiedzy na którą jest, i w przyszłości będzie, faktyczne zapotrzebowanie, a ponadto absolwentów posiadających umiejętności do szybkiego reagowania na zmienny rynek pracy. Ma także przyciągać uzdolnione jednostki z innych krajów czy regionów świata, budując tym sposobem szeroki i silny potencjał kompetencyjny. Organem koordynującym prace nad projektem została pannordycka instytucja ds. współpracy uniwersyteckiej — NUS (Nordiskt universitetssamarbete). Pod jej kuratelą prowadzone są badania w poszczególnych krajach, mające wyodrębnić najlepsze praktyki edukacyjne, by na ich podstawie opracować nowy model konkurencyjnego kształcenia. Dodatkowym pytaniem postawionym w ramach tego projektu jest kwestia finansowania nauki ze źródeł komercyjnych, a ściślej stopnia, w jakim naukę powinny lub mogą wspierać prywatne osoby i instytucje. Jak wiadomo, nie każdy bowiem przypadek mecenatu przyjmuje formę nieingerowania w badania naukowe.

Projektem pilotażowym wspomnianej wyżej inicjatywy jest Nordic Master Programme, realizowany przez sześć uniwersytetów: Royal Institute of Technology (KTH) w Szwecji, Aalto University (Alto) w Finlandii, Technical University of Denmark (DTU), Norwegian University of Science and Technology (NTNU), University of Iceland (HI) oraz jeszcze jedną szwedzką uczelnię — Chalmers University of Technology. Na uwagę zasługuje fakt, że trzy z nich znalazły się wśród 82 najlepszych europejskich uczelni według rankingu z 2010 roku, ogłoszonego przez brytyjski magazyn specjalistyczny “Times Higher Education” (THE, 2010).

Harmonizowanie sposobów kształcenia na poziomie wyższym stało się inspiracją do poszukiwania podobnych rozwiązań w obrębie kształcenia ustawicznego lub inaczej: kształcenia przez całe życie (Life Long Learning, LLL). W krajach nordyckich na początku bieżącego stulecia przyjęto założenie o podwyższeniu poziomu tzw. czterech kompetencji bazowych dotyczących: pisania, czytania, formułowania wypowiedzi oraz umiejętności poruszania się w przestrzeni Internetu. We wszystkich wyszczególnionych obsza-

rach, zdaniem rodzimych ekspertów, społeczeństwa nordyckie powinny osiągać lepsze rezultaty, a więc: więcej czytać, sprawniej formułować jasne wypowiedzi zarówno w mowie, jak i piśmie oraz efektywnie korzystać z wirtualnych narzędzi. Wyznaczone cele są zatem realizowane poprzez LLL, dziś już powszechnej, ogólnodostępnej formie kształcenia.

Istnienie w coraz bardziej zglobalizowanym, nowoczesnym świecie, wymaga nowych umiejętności, także tych dotyczących Internetu. Wirtualna rzeczywistość jest platformą również dla nauki. Stąd już nie tyle potrzeba, co konieczność nakazuje przygotowanie odpowiedniej infrastruktury do nieskrępowanego, powszechnego użytkowania tego medium właśnie w celach naukowo-badawczych, poznawczych czy w celu nawiązywania i prowadzenia współpracy między ośrodkami naukowymi.

Kształcenie ustawiczne oraz tzw. *e-Science* uzupełniają wzór, wg którego modyfikowane jest szkolnictwo wyższe. Założeniem jest bowiem, by jednostki tworzące społeczeństwo wykorzystywały swój potencjał jak najdłużej, podnosząc tym samym jakość własnego życia oraz całej zbiorowości. Jak pokazuje rzeczywistość, LLL oraz umiejętność korzystania z technologii informacyjnych należą dziś do podstawowych elementów kreacji nowoczesnego społeczeństwa.

* * *

W powyższym tekście zaprezentowane zostały tylko niektóre, wybrane sposoby nordyckiego konceptualizowania kluczowych problemów związanych z wiedzą i globalnością, stanowiącymi wyzwanie dla współczesnych społeczeństw — coraz bardziej włączanych w układ światowych zależności i powiązań. Aby stać się aktywnymi, a nie pasywnymi uczestnikami tych wielopłaszczyznowych relacji, nowoczesne społeczeństwa muszą posiadać odpowiednie kompetencje, zdolności oraz narzędzia. Muszą także posiadać wyuczone predyspozycje do szybkiego reagowania na zmiany zachodzące zarówno w ich bezpośrednim, jak i pośrednim otoczeniu. Oznacza to, że członkowie tych społeczeństw muszą pozostawać w ciągłej gotowości do przyjmowania nowej wiedzy, a wraz z nią nowych kompetencji. Otwartość na zmianę staje się w tym przypadku warunkiem koniecznym w strategii autonomicznego aktora działającego w coraz bardziej zglobalizowanym świecie. Kraje NORDEN taką strategię przyjęły.

Literatura:

- Ålund, Aleksandra; 1985, Skyddsmurar. Etnicitet och klass in invandrrsammanhang, Stockholm
- Bourdieu, Pierre (red.); 1993, La Misère du monde, Paris
- Bourdieu, Pierre (red.); 2002, The Weight of the World: Social Suffering in Contemporary Societies, Cambridge
- Darvishpour, Mehrdad; 2004, Invandrarkvinnor som bryter mönstret, Malmö-Lund
- Esping-Andersen, Gosta; 1990, Three Worlds of Welfare Capitalism (za:) K.W. Frieske (tłum. na podstawie wydania Polity Press), ss. 47-66
- <http://www.nordicinnovation.org/sv/handel/granshinderforum/>
- <http://www.kreanord.org/>
- <http://www.norden.org/sv/om-samarbetet/avtal/nordiska-avtal/grundavtal>
- Human Development Index; 2010, <http://hdr.undp.org/en/countries>
- Lindencrona, Fredrik; Ekblad, Solvig; Johansson Blight, Karin; 2006, Integration och folkhälsa — en kunskapsöversikt, Norrköping
- Nordiska Ministerrådet; 2009, ANP 2009:767, Nordiska Samarbetsministrarnas globaliseringsredogörelse till de nordiska statsministrarna, Köpenhamn
- Stokols, Daniel; 1992, Establishing and maintaining healthy environments: Toward a social ecology of health promotion, w: American Psychologist 47/1992, ss. 6-22
- Szreter, Simon; Woolcock, Michael; 2004, Health by association? Social capital, social theory and political economy of public health; w: International Journal of Epidemiology, Vol. 33, ss. 650-667
- THE; 2010, <http://www.timeshighereducation.co.uk/world-university-rankings/2010-2011/top-200.html>
- Wacquant, Loïc; 1996, The Rise of Advanced Marginality; w: Acta Sociologica Vol. 39/2, ss. 121-139
- WHO; 1998, Health promotion glossary, Geneva
- WHO; 2002, The right to health, Geneva